

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ**

Студентки 2 курсу МАПЗ групи
Освітньої програми Початкова освіта.
Дошкільна освіта

Спеціальності 013 Початкова освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістра

Волошенюк Ольги Миколаївни

Науковий керівник:
Комарівська Надія Олегівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри початкової освіти

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2022 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	9
1.1. Дефінітивний аналіз основних понять дослідження.....	9
1.2. Історико-педагогічний аналіз проблеми розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого шкільного віку.....	19
1.3. Роль фольклору в формуванні особистості молодшого школяра.....	27
Розділ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ	
2.1. Сучасний стан розвитку зв'язного мовлення молодших школярів.....	39
2.2. Огляд творчого досвіду учителів початкової школи з розвитку зв'язного мовлення молодших школярів засобами фольклору.....	50
2.3. Зміст і особливості роботи над малими фольклорними жанрами на уроках читання в початковій школі.....	61
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	77
ДОДАТКИ	84

ВСТУП

Особливе місце в сучасній освіті посідає проблема засвоєння школярами мовних знань, розвиток зв'язного мовлення. З компетентностей, які зазначені у концепції Нової української школи, спільними є готовність до висловлення думки усно і письмово, здатність логічно обґрунтовувати власну позицію, спроможність на критичне і системне мислення тощо. Таким чином, провідне місце в загальній системі мовно-літературної освіти молодших школярів посідає аспект розвитку зв'язного мовлення [45].

Методологія реформування початкової освіти (Концепція «Нова українська школа», Державний стандарт початкової освіти) націлює педагогів на першочерговість формування ключових компетентностей, серед яких вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, інформаційно-комунікаційна, соціальна і культурна компетентності та ін. [20, 6].

Процеси перебудови в сучасній школі, утвердження нової гуманістичної парадигми освіти ведуть до посилення культурологічної спрямованості, переорієнтації на формування духовності, ціннісних орієнтацій особистості, її творчий розвиток. Реалізація культуротворчої функції освіти передбачає цілеспрямоване використання надбань національної культури в навчанні й вихованні молодого покоління, а також у професійній підготовці вчителя до цієї діяльності.

Оптимізувати даний процес, на нашу думку, можливо за умови вирішення завдань:

– педагогічно обґрунтованого добору фольклористичного матеріалу (теоретичного й народнопісенного) на основі критеріїв науковості, професійної значущості та методичної доцільності;

– систематичного використання його як основи для навчальних вправ, інформативного та ілюстративного дидактичного матеріалу в навчально-пізнавальній, практичній, пошуково-дослідницькій та художньо-творчій

діяльності з метою формування їхніх художньо-соціальних і професійних установок, спрямованості на педагогічну діяльність на основі пісенного фольклору, а також здобуття необхідних знань, умінь і навичок;

– методично доцільного добору організаційних форм і методів підготовки, які б відповідали її меті й змісту, ґрунтувались на матеріалі народнопісенної творчості.

Розвиток мовлення молодших школярів є однією з найважливіших проблем сучасної початкової освіти. Вона зумовлена пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, Законам України «Про освіту», «Про початкову освіту», Базовим компонентом початкової освіти та іншими нормативними документами.

Державний стандарт початкової загальної освіти у змістовому наповненні мовно-літературної освітньої галузі передбачає опанування молодшими школярами української мови та інших мов як засобу спілкування і пізнання, прилучення до скарбниць духовності і культури, літературних надбань українського народу і народів світу, виховання громадянськості, патріотизму, національної самосвідомості [20, 2].

За допомогою української мови діти починають пізнавати навколишній світ, входити в людську спільноту, прилучатися до національної та світової культури, щоб потім, вийшовши зі стін навчального закладу, продовжувати розвивати її далі як невід'ємну частку загальнолюдської культури. Як форма існування і вияву національної та особистісної самосвідомості українська мова є засобом самопізнання, саморозвитку і самовираження людини, формування нового типу особистості й суспільних відносин у полікультурному світі.

Проблемі розвитку мовлення присвячено низку наукових доробок, які характеризуються комплексним підходом та багатоаспектністю досліджень. Теоретичні аспекти розвитку мовлення представлено в працях В. Бадер, О. Біляєва, Л. Варзацької, М. Вашуленка, О. Вишник, Р. Вовкотруб,

С. Дорошенка, С. Дубовик, Т. Ладиженської, О. Мельничайко, М. Пентилюк, К. Пономарьової, О. Прищепи, О. Савченко, О. Хорошковської та ін.

Про вплив психофізичного розвитку на становлення мовленнєвої особистості школяра йдеться у дослідженнях Г. Костюка, О. Леонтєва, М. Львова, І. Синиці та ін.; питанням культури мовлення присвячені праці Н. Бабич, І. Білодіда, М. Жовтобрюха, К. Климової, А. Коваль, Л. Мацько, М. Пентилюк, В. Русанівського та ін.; розвитку діалогічного мовлення – С. Дубовик, Л. Палихати, Н. Ростікус, Л. Соловець, Л. Шевцової, Г. Шелехової та ін.; проблему розвитку мовлення в процесі роботи з текстом висвітлено в дослідженнях Н. Будій, Л. Варзацької, А. Гамзи, І. Головка, Л. Овсієнко, І. Хом'яка, Л. Шевчук, Н. Янко та ін.

Лінгводидактичні дослідження розглядають у різних аспектах проблему розвитку зв'язного мовлення: навчання дітей сюжетної розповіді (О. Білан, Н. Водолага, Т. Постоян), творчої розповіді (Л. Варзацька, О. Савченко, А. Шибицька), використання художньої літератури у розвитку монологічного мовлення (Н. Маліновська, О. Монке) тощо.

Усну народну творчість здавна широко використовували в народній педагогіці як засіб формування в дітей моральних норм і оцінок з позицій добра, справедливості, розуміння ними вчинків та поведінки дорослих, збагачення лексичного запасу дітей і розвитку їхніх творчих здібностей. Український фольклор вважають одним із провідних засобів виховання та розвитку мовлення дітей як класики вітчизняної педагогіки (С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський та інші), так і сучасні вчені (О. Савченко, А. Богуш, В. Бойко, О. Губко, Л. Кіліченко, В. Кононенко, Г. Кошелева, В. Кузь, П. Лещенко, І. Проценко та ін).

Отже, проблема розвитку зв'язного мовлення молодших школярів належить до категорій актуальних, тих, які потребують вирішення. Рационально дібраний і узгоджений теоретичним та ілюстративним дидактичним матеріал фольклористичної спрямованості, на нашу думку, має великі можливості для мовленнєвого розвитку дітей та інтересу до вивчення

мови. Саме це й зумовило вибір теми нашого наукового дослідження: «Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів засобами фольклору».

Об'єкт дослідження – процес розвитку зв'язного мовлення учнів початкових класів.

Предмет дослідження – організація роботи над малими фольклорними жанрами з метою розвитку зв'язного мовлення молодших школярів.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити роль фольклору в процесі розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого шкільного віку.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких конкретних завдань:

– здійснити дефінітивний аналіз основних понять дослідження та історико-педагогічний аналіз проблеми розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого шкільного віку;

– з'ясувати місце фольклору в навчально-виховному процесі початкової школи;

– ознайомитись та описати досвід використання дитячого фольклору в початкової школи з метою розвитку зв'язного мовлення учнів;

– здійснити діагностику рівнів розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого шкільного віку;

– вивчити зміст і особливості роботи над малими фольклорними жанрами на уроках читання в початковій школі.

Для розв'язання поставлених завдань використано такі *методи дослідження*: вивчення науково-педагогічної літератури; аналіз програми та підручників; педагогічні спостереження за навчальним процесом; педагогічний експеримент; бесіда.

База дослідження: Комунальний заклад «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №11 Вінницької міської ради» (2-Б клас).

Наукова новизна здобутих результатів: обґрунтовано теоретичні засади розвитку мовлення учнів початкових класів засобами усної народної творчості; визначено критерії (поведінково-регулятивний, мовно-

структурний, креативно-продуктивний) з відповідними показниками, а також рівні розвитку зв'язного мовлення учнів (високий, середній, низький); схарактеризовано зміст і особливості роботи над малими фольклорними жанрами на уроках читання з розвитку мовлення учнів початкових класів фольклор.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання матеріалів дипломної роботи в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти студентами під час проходження педагогічної практики та вчителями на уроках української мови та читання.

Апробація основних положень дослідження відбувалось у процесі експериментальної роботи в школі, шляхом участі в науково-практичних конференціях. За матеріалами дослідження опубліковано статті:

1. Волошенюк О. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів засобами театралізації. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.). Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. Вип. 10. С. 451-454.

2. Волошенюк О. Фольклор як засіб розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. *Українська дитяча література: здобутки й перспективи розвитку*: матеріали III Регіональної студентської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 2 квітня 2021 р.) / Упор. Лапшина І. М., Віннічук А. П. Вип. 3. Вінниця: ВДПУ, 2021. С. 69-73.

3. Волошенюк Ольга. Розвиток мовленнєвих умінь молодших школярів у процесі вивчення художньої літератури. *Українська дитяча література: здобутки й перспективи розвитку*: студентський науковий збірник / Упор. Лапшина І.М., Віннічук А.П. Вип. 4. Вінниця: ВДПУ, 2022. 96-102 с.

4. Волошенюк Ольга, Комарівська Надія, Колеснік Катерина. Теоретичні засади розвитку зв'язного мовлення школярів у початковій школі. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті*

наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 6-7 липня 2022 р.) / за ред. Н.О. Пахальчук; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2022. Вип. 11. С. 227-230.

Дипломна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвська В. В. Особливості педагогічного дискурсу в умовах інформаційного суспільства. Вісник психології і педагогіки. URL : <https://bit.ly/3O0HRQp>
2. Бадер В. Взаємозв'язок у розвитку усного і писемного мовлення молодших школярів : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02. Київ : Київський НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 40 с.
3. Баєв Б. Ф. Психологія внутрішнього мовлення. Київ : Рад. шк. 1967. 256 с.
4. Бакіна Т. Література для дітей у контексті культури дитинства. *Мандрівець*. №5. 2003. С. 44-47.
5. Богуш А. М. Луцан Н. І. Моленнево-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи : навч.–метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Слово», 2008. 256 с.
6. Бондаренко Т.О. Про формування творчої особистості молодшого школяра засобами слова. *Початкова школа*. 1998. № 9. С. 22.
7. Васильків І. Білик Н. Українознавство. Навчальний посібник. Львів, 2007. С. 87-90.
8. Вашуленко М. Компетентнісний підхід до перевірки мовних і мовленнєвих знань молодших школярів. *Початкова школа*. №1. 2002. С. 16-17.
9. Вашуленко М. С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання. *Початкова школа*. 2000. № 4. С. 11-14.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [авт.–уклад. Бусел В.Т.]. Київ Ірпінь: Перун, 2004. 1440 с.
11. Вітковська Н.С., Зорька Н.М. Педагогічні аспекти роботи над прислів'ями з молодшими школярами. *Наукові записки Вінницького*

державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.
Серія : Педагогіка і психологія. 2007. № 21. С. 33-37.

12. Гайова Л. Секрети створення загадок: Робота на уроці читання з малими художніми формами (3 клас). *Початкова освіта*. 2000. Березень (№11). С.8.

13. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

14. Губенко О.О. Не перо пише, а розум. Прислів'я на уроках української мови в 1-4 класах. Тернопіль : Навчальна книга Богдан. 2007. 56 с.

15. Глущенко Ж. Жменька загадок з твого класу. *Початкова школа*. 2004. №9. С. 17-19.

16. Глущенко Ж. Урок літературного читання в 2 класі за читанкою О.Я.Савченко : Тип уроку. Інтегрований. *Початкова школа*. 2014. №9. С. 17-19.

17. Григорович О.П., Пахальчук Н.О. Педагогічні умови формування інноваційної культури майбутнього вчителя початкової школи в умовах реформування змісту освіти . *Modern researches in psychology and pedagogy : Collective monograph*. Riga : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. pp. 94-111.

18. Дабіжа Л., Комарівська Н., Любчак Л. Інтегровані уроки читання та мистецтва як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. Вип. 66. 2021. С. 7-12.

19. Демченко О.П. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей в проблемному полі педагогіки вищої школи. Людинознавчі студії : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка» / ред. кол. М. Чепіль (головний редактор) та ін. Дрогобич :

Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. Випуск 6/38 (2018). С.116-130.

20. Демченко О. Свято як форма національного виховання молодших школярів: технологічний аспект. *Проблеми українського національного виховання* : збірник наукових праць / за ред. Н.Скотної, М.Чепіль. Дрогобич : РВВ ДДПУ ім.І.Франка, 2013. С.261-272.

21. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>

22. Джежелей О.В. Уроки читання і види мовної діяльності. *Початкова школа*. № 8.1994. С. 9-13.

23. Жук Т.В. Загадка – до мудрості кладка. Складання загадок. Розливальне заняття з літературного читання. 3 клас. *Розкажіть онуку*. 2014. Квітень (№10-11). С. 114-115.

24. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017, №38-39. 15 с.

25. Камінський П. Г. Загадки як дидактичний матеріал. *Українська мова і література в школі*. 1983. №10. С. 53-54.

26. Каніщенко А.П. Рідна мова. Розвиток зв'язного мовлення. 2-4 класи : посібник для вчителя. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 128 с.

27. Кіт Г.Г., Демченко О.П. Готовність майбутнього вчителя до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах НУШ.// *Нова українська школа: початок реформ: збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року* / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2020. С.251-255. URL : http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2020/zbirnik_nush_2020.pdf

28. Кизилова В. В. Українська література для дітей та юнацтва : новітній дискурс : навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. С. 5-18.

29. Колеснік К., Комарівська Н., Стахова І., Присяжнюк Л. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Випуск 17. 2022. С.127-138. <http://profped.ddpu.edu.ua/>

30. Комарівська Н., Лапшина І, Франчук Н. Літературна освіта дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в контексті естетичного виховання. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. Вип. 59 / Редкол. : В.І.Шахов (голова) та ін. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2020, С 83-88.

31. Комарівська Н. Особливості вивчення малих фольклорних жанрів у початковій школі. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій* : Збірник матеріалів науково-практичної конференції. Вінниця, 2012. С.178-182.

32. Кравчук Д. М. Писемне мовлення учнів 1-3 класів: посібник для вчителів. Київ : Рад. шк., 1985. 136 с.

33. Кучинський М. В. Робота над загадкою. *Початкова школа*. 1994. №6. С. 28-33.

34. Кучинський М.В. Роль усної народної творчості у розвитку молодших школярів. *Початкова школа*. № 1. 1993. С.27-31.

35. Лазаренко Н. І. Формування у молодших школярів поняття про слово у взаємозв'язку його лексичних та граматичних значень: Автореф. дис.... канд. пед. наук / Н.І. Лазаренко. Київ, 1993. 24 с.

36. Лановик М. Лановик З. Українська усна народна творчість. Київ : Знання-прес, 2006. 591 с.

37. Левківський М.В. Історія педагогіки : підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 376с.

38. Лінгводидактичний словник учителя-початківця : Навчальний посібник на допомогу вчителю початкових класів / Укладачі: І.І.Козак, І.М.Лапшина, Н. Лазаренко. Вінниця: ВДПУ, 2009. 122 с.

39. Любчак Л., Демченко О., Комарівська Н. Партнерство учителя початкової школи з батьками в організації дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* / Зб. наук. пр. Вип. Київ-Вінниця, 2022. С.117-126.
<https://vspu.net/sit/index.php/sit/issue/view/190>

40. Ляховецька Л. Граматика І.Огієнка для народної школи. *Початкова школа*. № 2. 1997. С.56-58.

41. Мельничайко В. Я. Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови: посібник для вчителя. Київ : Рад. шк., 1986. 168 с.

42. Методика викладання української мови / За ред. С. І. Дорошенка. Київ, 1989. 350 с.

43. Методика навчання української мови в початковій школі: навч.-метод. посібн. / за наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с.

44. Мовчун А.І. Мовні скарби : Вивчення прислів'їв та приказок у школі : Навч.-метод. посібник. Київ : Либідь, 2000. 184 с.

45. Назаревич В. Мікроклімат у колективі. *Завуч*. 2008. Квітень. № 12. С. 1-12.

46. Наукові основи методики літератури. Навчально-методичний посібник / За редакцією Н.Й. Волошиної. Київ, 2002. 344с.

47. Національна доктрина розвитку освіти. URL : http://schoolchem.ho.ua/ZavKab/NormD/1_7_nac_doktryna.pdf

48. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://bit.ly/2HwQBLq>

49. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

50. Осадченко Л. Методика роботи над загадками і скоромовками. *Початкова школа*. № 6. 2000. С.6 -7.

51. Пентилюк М. Поняття тексту. *Українська мова та література*. 2006, червень (№40). С.11-14.

52. Пелешок Є. Робота з прислів'ями та загадками на уроках літературного читання. *Урок української*. 2012. №5-6. С. 20-21.

53. Підлужна Г. Позакласне читання школярів як педагогічна проблема. *Початкова школа*. № 7. 1998. С.18-22.

54. Піроженко Т. О. Комуникативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 152 с.

55. Піроженко Т. Мовлення дитини: Психологія мовленнєвих досягнень дитини. Київ : Главник, 2005. 112 с.

56. Пономарьова К. Збагачення словникового запасу молодших школярів синонімами як засіб увиразнення мовлення : автореф. канд. пед. наук : 13.00.02. Київ : Ін-т педагогіки АПН України, 2002. 19 с. URL : <https://bit.ly/3EtKxCH>

57. Попова Л. М. В країну Загадок гру візьмем, дружно і весело час проведем: Урок літературного читання 2 клас. *Розкажіть онуку*. 2015. Вересень (№19-20). С. 12-14.

58. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я., Шияна Р. Б.). URL : <https://bit.ly/2TG0FaW>

59. Розуминка (читанка післябукварного періоду з щоденником читача). Вінниця. ПП «АІСТ-прес», 2000. 64 с.

60. Русова С.Ф. Дошкільне виховання. Укр. вид-во в Катеринославі, 1918. 162 с.

61. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти : посібник [для вчителів і методистів початкового навчання]. 2-ге вид., доповн., переробл. Київ : Богданова А.М., 2009. 226 с.

62. Савченко О.Я. Українська мова та читання : Підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 2. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.

63. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах. Київ : Освіта, 2007. 205 с.

64. Савчук Н. Прислів'я і приказки. Ігрові завдання до теми. *Українська мова і література*. 2006. Травень. С. 22-26.

65. Сивачук Н. Загадка як фольклорний жанр. *Рідна школа*. 2003. №4. С. 25-28.
66. Скрипченко О. Загальна психологія : курс лекцій. Київ : Либідь, 1997. 464 с.
67. Словник української мови : в 11 томах. Київ : Наукова думка, 1973. Т.4. 840 с.
68. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: у 5-ти т. Київ : Рад. шк., 1976. Т. 1. 653 с.
69. Тлумачний словник шкільної лексики (початкова школа) / автори-укладачі : Н. В. Гудима, Н.В. Мелекесцева. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. 120 с.
70. Токар Л. Усна народна творчість на уроках української мови та читання. *Початкова школа*. 2006. №7. С.20-24.
71. Торчинська З. К. Дитяча література. Лекційний курс. Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2011. 136 с.
72. Туров М.П. Створи свою казку. Обдарована дитина. 2006. №1. С.46.
73. Удод Л.І. Вивчення усної народної творчості. Київ, 1986. 127 с.
74. Українське народознавство : навчальний посібник / за ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва [та ін.]. Львів : Фенікс, 1994. 608 с.
75. Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник. Харків : Прапор, 2004. 640 с.
76. Шемет Л. Прилучення дітей до фольклорної спадщини в умовах урбанізованого середовища. *Рідна школа*. №1, 2004. С.22.
77. Demchenko, O., Bondar, Y., Shykyrynska, O., Komarivska, N., Lyubchak, L., Stakhova, I., & Dabizha, L. (2022). Development of youth's creative abilities schoolchildren by BYOD technology. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference May 27th-28th, (I volume), 341-350.

